

Nr 17

Jordbruksutskottets betänkande i anledning av motioner angående kostnadsfördelningen inom miljövården.

Till jordbruksutskottet har hänvisats följande av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner

dels motionen 1971: 414 av herr Grebäck m. fl. vari hemställts att riksdagen beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tilläggsdirektiv för den sittande vattenlagsutredningen om en skyndsamt utredning av kostnadsansvaret vid skötsel och vård av vattendrag,

dels motionen 1971: 1007 av herr Hedín m. fl. vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om att en parlamentarisk utredning snarast tillsättes med uppgift att framlägga förslag till fördelning av kostnadsansvaret för miljövårdande åtgärder,

dels motionen 1971: 1026 av herr Larsson i Borrby m. fl. vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att principerna för kostnadsfördelningen inom miljövården blir föremål för utredning.

Utskottet. För att eliminera skadeverkningarna av den miljöförstöring som hittills i alltför hög grad fått fortgå och för att så långt möjligt förebygga sådana skadeverkningar i framtiden krävs snabba och effektiva åtgärder av olika slag. Samhället har här ett betydande ansvar. Kungl. Maj:t och riksdag har också under betydande enighet under senare år tillskapat olika instrument i syfte att möjliggöra effektiva insatser på området. Bland de mera framträdande initiativen i sammanhanget må nämnas tillskapandet av statens naturvårdsverk samt de till länsstyrelserna knutna naturvårdssektionerna. Lagstiftningen har gjorts mera effektiv genom införandet av den nya miljöskyddslagen. Samtidigt har en översyn påbörjats av naturvårdslagen. Statliga ekonomiska stödåtgärder har beslutats i syfte att stimulera kommuner och industrier att vidta alltmer långtgående reningsåtgärder. Vidare har forskningen på förevarande område byggts ut.

Otvivelaktigt bör hittills genomförda reformer och åtgärder ha bidragit till att skapa en bättre grund för de fortsatta miljövårdsinsatserna. För att de genomförda reformerna skall ge en verklig stimulans åt kommuner, industrier och andra inblandade parter att vidtaga effektiva åtgärder härvidlag krävs dock att de ekonomiska konsekvenserna kan i

nöjaktig grad klarläggas, och likaså bör kostnadsansvaret givetvis fördelas så rättvisande som möjligt mellan olika intressenter. I de motioner som behandlas i detta betänkande tar man upp detta problem. Motionärerna påpekar den betydande oklarhet som för närvarande råder i dessa frågor och i en motion, 1971: 414, som närmast tar sikte på kostnadsansvaret vid skötsel och vård av vattendrag, framhålls att vissa bestämmelser i vattenlagen får anses direkt ägnade att motverka strävandena till aktiva miljövårdsinsatser. Motionärerna syftar därvid på den gamla regeln att frågan om skötseln och underhållet av vattendragen helt är en angelägenhet för ägarna till den mark som kan beräknas ha torrlägningsbåtnad av företagna åtgärder. Denna begränsning framstår enligt motionärerna som helt orimlig, då den ekonomiska nyttan av en åtgärd ur torrlägnings synpunkt är av helt underordnad betydelse jämfört med vattendragens värde ur allmän synpunkt såsom recipient för spillvattenutsläpp, som vattenförsörjningsunderlag, som rekreationsobjekt eller över huvud taget ur allmän naturvårdssynpunkt. Motionärerna anser att vattenlagsutredningen bör få direktiv att skyndsamt utreda möjligheterna till att skapa tidsenligare regler i fråga om kostnadsansvaret vid skötsel och vård av vattendrag.

Utskottet kan i allt väsentligt instämma i de synpunkter som anförts av motionärerna och anser att snabba åtgärder bör vidtas i syfte att ersätta vattenlagens nuvarande bestämmelser beträffande båtnadsbegreppet med regler, bättre avpassade för nuvarande förhållanden. Utskottet vill erinra om att vattenlagen under de cirka femtio år som lagen varit i kraft vid ett flertal tillfällen ändrats och kompletterats. Under de senaste femton åren har lagen ändrats i syfte att bereda ökat skydd dels för vissa allmänna intressen såsom naturskyddsintresset och fisket, dels för vattenförsörjningen. Vidare har bl. a. reglerna om avloppsvatten, bygdekraft och regleringsavgifter reviderats. En revidering av vattenlagens båtnadsregler framstår som ett naturligt komplement till dessa förnyelsesträvanden. Den år 1968 tillsatta vattenlagsutredningen, som har att se över vattenlagen, skall i första hand behandla frågor som hänger samman med de organisatoriska formerna för tillståndsgivningen i vattenmål. Behovet av ändrade lagregler härvidlag har bl. a. mot bakgrund av behovet av en översiktlig planering vid utbyggnaden av vattenkraft framstått som särskilt angeläget. Utredningen är emellertid oförhindrad att behandla även andra frågor som lämpligen kan prövas i sammanhanget. Enligt utskottets uppfattning faller den i motionen 1971: 414 väckta frågan naturligt inom ramen för vattenlagsutredningens uppdrag. Med understrykande av vikten att det nu aktualiserade spørsmålet bringas till en snar lösning föreslår utskottet att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller att motionen 1971: 414 överlämnas till vattenlagsutredningen för övervägande. Utredningen bör vara oförhindrad att, om så befinns möjligt och lämpligt, avge delbetänkande i ämnet.

I de båda motionerna 1971: 1007 och 1971: 1026 tas frågan om kostnadsfördelningen inom miljövärden upp ur något vidare aspekter. I dessa motioner betonas sålunda behovet av utredning rörande fördelningen av kostnaderna mellan det allmänna och det enskilda då det gäller åtgärder i miljöbevarande eller miljöförbättrande syfte. Även om motionärerna synes eniga om att huvudprincipen bör vara att den som orsakat miljöskador även skall svara för kostnaderna i samband med skadornas avhjälpan finner de det i åtskilliga fall, särskilt när det gäller redan befintliga miljöskador som uppkommit till följd av otillräcklig kunskap på området vara omöjligt att tillämpa angivna princip fullt ut. Den svenska industrins konkurrensförmåga kan vidare enligt motionärernas mening allvarligt komma att minskas vid alltför rigorösa krav på miljöskyddande åtgärder, vilket talar för att staten påtar sig en väsentlig del av kostnadsansvaret. Motionärerna pekar i sammanhanget på att riksdagen genom det införda bidraget till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin även accepterat en sådan delaktighet i kostnadsansvaret från det allmänna sida. En närmare penetrering av hittills frågor än vad som hittills skett är enligt motionärernas uppfattning angelägen. En annan fråga som bör undersökas i sammanhanget anges i motionen 1971: 1026 vara den speciella skada och indirekta kostnadsbelastning som kan drabba enskilda i form av mistade utkomst-möjligheter till följd av samhällets krav i miljövardshänseende eller därför att de måste upphöra med verksamheten på grund av produktionsens särskilda miljöfarlighet.

Utskottet vill erinra om att motsvarande motionsyrkanden tidigare varit föremål för riksdagens prövning, senast förra året. Av de remissinstanser som vid sistnämnda tillfälle yttrade sig över då ifrågavarande motioner ställde sig Sveriges industriförbund och styrelsen för Svenska kommunförbundet tveksamma till om i vart fall då en utredning skulle påfordras rörande kostnadsfördelningen mellan det allmänna och det enskilda på miljövårdsområdet. Inom Kommunförbundets styrelse var dock meningarna delade och en betydande minoritet ansåg att styrelsen bort tillstyrka den av motionärerna föreslagna utredningen. Naturvårdsverket erinrade för sin del om att verket tidigare föreslagit en utredning rörande kommunernas uppgifter och befogenheter enligt naturvårdslagen. Enligt verkets mening skulle en undersökning av principerna för fördelning av kostnader mellan det allmänna och industrin lämpligen kunna tas upp som en andra etapp inom en sålunda föreslagna utredning. Riksförbundet Landsbygdens folk fann för sin del en utredning av kostnadsfördelningen inom miljövärden motiverad, närmast mot bakgrund av att lantbruket enligt förbundets mening är i ett sämre läge än industrin i förevarande avseende.

Utskottet får vidare erinra om att utskottet i anslutning till behandlingen av vissa motioner till 1969 års riksdag betonade att med ökade

insatser från samhällets sida på miljövärdens område följer ökade krav på noggrann planering och en väl genomförd samordning av olika åtgärder. Utskottet framhöll att det därvid var av vikt att kostnadsutvecklingen noggrant följs och att fördelningen mellan stat och kommun av samhällets kostnader för miljövärderna avvägs på ett ändamålsenligt sätt. Motsvarande synpunkter gör sig givetvis gällande även beträffande frågan om fördelning av ansvar och kostnader för miljövärderna mellan det allmänna och enskilda intressen. Kostnadsansvaret för de åtgärder som måste vidtagas för att rätta till befintliga brister är emellertid som framhållits i det föregående ingalunda klart. Som motionärerna anförde torde det nu vara hög tid att bl. a. närmare klarlägga frågan om hur kostnadsfördelningen mellan allmänna och enskilda intressen i olika situationer skall ske. Utskottet finner för sin del angeläget att en parlamentarisk utredning får i uppdrag att snarast utreda hithörande spörsmål.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet att riksdagen

1. anhåller att Kungl. Maj:t överlämnar motionen 1971: 414 till vattenlagsutredningen för att tagas under övervägande i enlighet med vad utskottet i det föregående anförde,
2. i anledning av motionerna 1971: 1007 och 1971: 1026 anhåller om utredning och förslag till kostnadsfördelning mellan det allmänna och enskilda i fråga om åtgärder i miljöbevarande och miljöförbättrande syfte.

Stockholm den 16 mars 1971

På jordbruksutskottets vägnar

NILS G. HANSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit: herrar Hansson i Skegrie (c), Mossberger (s), Persson i Skänninge (s), Johanson i Västervik (s), Hedin (m), Magnusson i Grebbestad (s), Wirtén (fp), Augustsson (s), Krönmark (m), fru Lindberg (s), herrar Larsson i Borrby (c), Takman (vpk), fru Thorsson (s), herr Johansson i Holmgården (c) och fru Anér (fp).

Reservation

av herrar Mossberger, Persson i Skänninge, Johanson i Västervik, Magnusson i Grebbestad, Augustsson, fru Lindberg och fru Thorsson (samtliga s) som anser att

dels den del av utskottets yttrande som börjar på s. 3 med "Utskottet vill" och som slutar på s. 4 med "hithörande spörsmål" bort ha följande lydelse:

”Utskottet vill — — — (lika med utskottet) — — — på miljöförvårdsområdet. Naturvårdsverket erinrade för sin del om att verket tidigare föreslagit en utredning rörande kommunernas uppgifter och befogenheter enligt naturvårdslagen. Enligt verkets mening skulle en undersökning av principerna för fördelning av kostnader mellan det allmänna och industrin lämpligen kunna tas upp som en andra etapp inom en sålunda föreslagen utredning. Riksförbundet Landsbygdens folk fann dock en utredning av kostnadsfördelningen inom miljöförvården motiverad, närmast mot bakgrund av att lantbruket enligt förbundets mening var i ett sämre läge än industrin i förevarande avseende. Bland de skäl som anfördes mot att ta upp förevarande kostnadsfördelningsspörsmål till prövning kan nämnas svårigheterna att dra upp generella riktlinjer för en ansvarsfördelning i samband med återställningsåtgärder av olika slag, t. ex. restaurering av förorenade vattendrag. Det framhölls sålunda att orsakskedjan ofta kan vara vitt förgrenad och oklar. Bl. a. ansåg Svenska kommunförbundet det härvid ligga i sakens natur att man förhandlingsvägen måste söka åstadkomma någon form av ansvarsfördelning mellan sannolika skadevällare, eventuella enskilda intressenter och samhället. Vad beträffar det ekonomiska ansvaret för skador som pågående och framtida utsläpp kan förorsaka framhöll Industriförbundet att den nya miljöskyddslagen innehöll en uttömmande reglering av ersättningsfrågorna. Rent allmänt erinrades också i remissyttrandena om att såväl miljöskyddslagen som bestämmelserna om statsbidrag till industrin för vissa vatten- och luftvårdande åtgärder endast varit i tillämpning kort tid och att det därför ännu var svårt att på grundval av erfarenheterna av dessa bestämmelser dra några säkra slutsatser för det framtida handlandet. Vid behandlingen av nämnda motioner betonade jordbruksutskottet att med ökade insatser från samhällets sida på miljöförvårdsområde följer ökade krav på en noggrann planering och en väl genomförd samordning av olika åtgärder. Utskottet har också framhållit att det därvid är av vikt att kostnadsutvecklingen noggrant följs och att fördelningen mellan stat och kommun av samhällets kostnader för miljöförvården avvägs på ett ändamålsenligt sätt. Motsvarande synpunkter gjorde sig enligt utskottet givetvis gällande även beträffande frågan om fördelning av ansvar och kostnader för miljöförvården mellan det allmänna och enskilda intressen. Utskottet ansåg emellertid i likhet med Kommunförbundet och Industriförbundet någon särskild utredning av kostnadsansvaret på förevarande område knappast fylla någon uppgift. Riksdagen delade utskottets uppfattning och lämnade motionerna utan åtgärd.

Utskottet, som utgår från att Kungl. Maj:t och berörda myndigheter och organ med uppmärksamhet följer dessa frågor och vidtar de åtgärder som kan finnas erforderliga, anser att det inte heller nu finns anledning att från riksdagens sida begära en särskild utredning i äm-

net. Utskottet föreslår därför att motionerna 1971:1007 och 1971:1026 lämnas utan åtgärd.”

dels att utskottets hemställan under 2. bort ha följande lydelse:

”2. lämnar motionerna 1971:1007 och 1971:1026 utan åtgärd.”